

Kazimierz M. Czarnecki*

Treści psychologiczne w pracach naukowych prof. dr. Jerzego Kopla

Wprowadzenie

Z okazji uroczystości Urodzinowych Pana Profesora miałem możliwość zapoznania się z treścią naukowych prac Jubilata, zebranych i udostępnionych przez Panią Dyrektor naszej biblioteki mgr Elżbietę Okularczyk za pośrednictwem mgr Ewy Kraus, naszej doktorantki i Panią prodziekan. Uprzejmie Paniom dziękuję za tę przysługę.

Po przestudiowaniu otrzymanych prac stwierdziłem, że w każdej z nich znajdują się treści psychologiczne ujęte w kontekstach analizowanych i badanych szerokich problemów życia ludzkiego, jak np. „globalizacja”, „rynek pracy”, „rodzina”, „społeczeństwo konsumpcyjne”, „racjonalność organizacji”, „pracodawcy i pracownicy”, „kształcenie i zatrudnianie młodych absolwentów szkół zawodowych”.

Do szczegółowszej prezentacji wybrałem te pozycje, w których znajduje się najwięcej treści i terminów psychologicznych. Są to:

1. *Raport o stanie rodziny bielskiej*, [w:] B. Żebrowska, J. Kopel, *Samorządy wobec problemów społeczności lokalnych*, Cieszyń 1998, ss. 81-142.
2. *Trzy szkice o granicach rozumu organizacyjnego*, Sosnowiec 2006. *Singiel, czyli utopia życia zorganizowanego*, ss. 1-64.
3. *Absolwenci na lokalnym rynku pracy z perspektywy pracodawców. Raport z badań*, Sosnowiec 1999, ss. 1-50.
4. *Lokalny rynek pracy w perspektywie procesów globalizacji. Skrypty i prace naukowe*, Sosnowiec 2003, ss. 1-29.

Jako psycholog poszukiwałem w wymienionych pracach głównie twierdzeń i stwierdzeń określających życie, rozwój i działanie człowieka. Znalazłem wielokierunkowe, pogłębione, uzasadnione, przekonujące oraz aktualne twierdzenia i poglądy Jubilata dotyczące szeroko rozumianej psychiki ludzkiej. Do zaprezentowania wybrałem 20 przykładów, po pięć z każdej pracy, nadając im ogólne tytuły („hasła”) i stronicę cytowanej treści.

1. Treści psychologiczne w pracy: *Raport o stanie rodziny bielskiej*, 1998

1.1. Dysonans. „W świadomości badanych przez nas osób rysuje się wyrazisty **dysonans** między normami kultury (**wzorami osobowymi**) i systemami wartości wyznaczającymi miary przyzwoitości) a **osobowościowymi** wymogami struktury

* prof. WSH dr hab.; Wyższa Szkoła Humanitas, Instytut Psychologii.

społecznej, które muszą być spełnione, aby mieć szansę na **życiowy sukces**” (s. 91).

1.2. Rodzina. „... rodzina wielopokoleniowa ma większe szanse bronić się przed **dezintegracją** i wynikającymi z niej **destrukcyjnymi** składnikami dla **osobowości** jej członków” (s. 95).

1.3. Aspiracje. „...im wyższe **aspiracje** i ostrzejsza konkurencja, tym większy odsetek osób żywiących **poczucie degradacji**” (s. 101).

1.4. Skłonność. „Jest jednak faktem, którego pominąć nie należy, iż gotowość do zmiany swego życia zawodowego pozostaje w związku ze **skłonnością** do rewizji swoich wcześniejszych, strategicznych **życiowych wyborów**” (ss. 103-104).

1.5. Wsparcie. „Rodzina bielska nie jest **tak słaba**, aby podnosić alarm i postulować podjęcie nadzwyczajnych akcji. Nie jest **na tyle silna**, aby w swych rozlicznych funkcjach oraz zadaniach mogła zostać pozostawiona bez **wsparcia**” (s. 137).

2. Treści psychologiczne w pracy: *Singiel, czyli utopia życia zorganizowanego*

2.1. Teza. „Stawiam tu **tezę**, że nie jest to przelotna moda, lecz **konsekwencja** wielorakich przemian społecznych o zasięgu globalnym, przeobrażających niemal wszystkie **aspekty życia osobistego** i społecznego” (s. 57).

2.2. Singiel. „**Swoje życie rozpatruje** w kategoriach **kanonów życia** organizacyjnego jako sekwencje projektów, które muszą mieć solidne gwarancje realizacji i którymi należy **racjonalnie zarządzać**” (s. 59).

2.3. Fenomen singla. „Fenomen singla **budzi niepokój**, bo zrywa z szacownymi i wysoce cenionymi (nie tylko w naszej formacji kulturowej) **wzorami osobowymi** i wzorami **związków międzyludzkich**” (s. 62).

2.4. Wzory osobowe. „Jak zawsze w sytuacjach wyłaniania się całkiem nowych i **niepo-kojących wzorów osobowych** i niebywałych **stylów życia** wielu zadawać będzie pytanie: „Ku czemu to wszystko zmierza?” (s. 63).

2.5. Wyobraźnia. „Singiel nie musi silić swej **wyobraźni**. On taki świat nie tylko **zna**. On taki świat **tworzy**” (s. 64).

3. Treści psychologiczne w pracy: *Absolwenci na lokalnym rynku pracy z perspektywy pracodawców. Raport z badań, 1999*

3.1. Inteligencja. „**Inteligencja, umiejętność uczenia się, pomysłowość to zalety**, które obie strony stawiają na tym samym, bądź bardzo zbliżonym miejscu w hierarchii ważności. Jednak przez absolwentów są one traktowane w oderwaniu od **samodzielności** i **inicjatywy**, jako **pasynywny potencjał** do dyspozycji przyszłego szefa” (s. 26).

3.2. Osobowość. „Szkola nie jest wprawdzie jedyną, lecz jednak nader **istotną instytucją życia społecznego** z punktu widzenia roli, jaką spełnia w **kształtowaniu osobowości**, nabywaniu wiedzy i **umiejętności** przez dzieci i młodzież” (s. 29).

3.3. Adaptacja. „Z wypowiedzi respondentów wynika, że większość absolwentów, po raz pierwszy podejmujących pracę, tak **rozumianej „praktyki”** musi być uczona od samych podstaw. Od **indywidualnych zdolności** i **motywacji** zależy czasookres i **pomyślność** takiej **adaptacji**. Nie ulega jednak wątpliwości, że powszechnie występującą regułą jest, iż **po okresie nauki konieczna jest nauka**” (s. 32).

3.4. Wiedza. „Wiedza absolwentów jest „niepraktyczna”, ponieważ nie uczy, jak działać. Jest „nieprzekładalna” na reguły racjonalnego postępowania, pomyślnego wyznaczania celów, poszukiwania adekwatnych do tych celów środków” (s. 35).

3.5. Samodzielność. „Schematyczne sposoby myślenia i powielanie standardowych rozwiązań w działaniu skazują na rynkową klęskę. Toteż **samodzielność**, jako warunek wstępny **kreatywności**, staje się niezbędnym czynnikiem ekonomicznego wzrostu firm” (s. 37).

4. Treści psychologiczne w pracy: *Lokalny rynek pracy w perspektywie procesów globalizacji. Skrypty i prace naukowe, 2002*

4.1. Życie. „Życie wedle modelu pielgrzyma wypierane jest przez formy życia wedle modelu turysty lub modelu włóczęgi. Rozpadowi całościowości **życiowego projektu** towarzyszy **fragmentaryzacja życia, jego epizodyczność i niekonsekwencja**. Skraca się **subiektywny horyzont czasowy działań**” (s. 16).

4.2. Motywacja. „Motywacje ku temu, aby **satysfakcji osobistych** szukać na drodze kariery zawodowej (także szerzej: działalności społecznej, publicznej), są więc **generalnie słabe** i dotyczą niewielkiego odsetka absolwentów” (s. 23).

4.3. Pasywność. „Nie można nie dostrzegać i tego, że **zaznaczająca się silnie pasywność życiowa** młodzieży, traktowanie siebie przedmiotowo, jest także posiewem tej generalnej **dezorientacji i niepewności**” (s. 25).

4.4. Niedojrzałość. „Wskazana przez pracodawców **niedojrzałość młodych pracobiorców** przejawia się tutaj jako **nieumiejętność świadomego i samodzielnego** rozstrzygnięcia tej zasadniczej sprzeczności ich **osobistego społecznego życia**” (s. 26).

4.5. Zbieżność. „Istnieje zasadnicza **zbieżność życiowych interesów** uczniów, studentów jako przyszłych pracobiorców oraz interesów pracodawców, co do **modelu absolwenta**. Dla obu stron **żywotne** znaczenie mają – **nie pasywne zasoby** mozolnie gromadzonej wiedzy i informacji, lecz **umiejętność samodzielnego uczenia się, inicjatywa, intelektualna elastyczność, zdolność analizy i rozwiązywania nowych problemów**” (s. 26).

5. Terminologia psychologiczna w pracach naukowych prof. dr. Jerzego Kopla

Treść analizowanych prac naukowych zawiera liczne terminy psychologiczne, używane jako wskazania zachodzących i istniejących zmian w psychice i zachowaniu się ludzi, szczególnie badanej młodzieży i pracodawców. Część tych terminów jest wymieniana bardzo często, co oznacza, że określają one szczególnie ważne cechy naszego życia. Ze względu na duże znaczenie terminologii psychologicznej w pracach Jubilata podaję wszystkie, które wynotowałem w analizowanych pracach. Te terminy, które są częściej używane, są zaznaczone wytłuszczonym drukiem, a całość ujęta alfabetycznie:

—	aktywność	—	ostrożność
—	ambicja	—	otwartość
—	aspiracje	—	pasywność
—	autorytet	—	poczucie
—	bezzadność	—	pogląd
—	ciekawość	—	pomysłowość
—	degradacja	—	porozumienie
—	dezorganizacja	—	postawa
—	dojrzałość	—	powściągliwość
—	dyspozycyjność	—	pracowitość
—	elastyczność	—	przekonanie
—	identyfikacja	—	przezorność
—	indywidualizm	—	psychika
—	inicjatywa	—	rozumienie
—	inteligencja	—	rzetelność
—	kompetencja	—	samodzielność
—	komunikatywność	—	skłonnośćskromność
—	kreatywność	—	spryt
—	lojalność	—	subiektywność
—	marzenia	—	subordynacja
—	miłość	—	świadomość
—	motywacja	—	uczciwość
—	myślenie	—	uczucie
—	naśladowanie	—	umiejętność
—	niedojrzałość	—	wyobraźnia
—	niepewność	—	zainteresowanie
—	odporność	—	zaradność
—	odwaga	—	zaufanie
—	orientacja	—	życie
—	osobowość	—	życzliwość

Biorąc pod uwagę 61 terminów wynotowanych z analizowanych prac, a wśród nich 23 terminy częściej powtarzające się, stwierdzam, że znajdują się one w słownikach psychologicznych i słownikach języka polskiego, są zdefiniowane i opisane jest ich znaczenie. Oznacza to, że Jubilat dobrze zna aparaturę pojęciową psychologii i właściwie się nią posługuje w analizowaniu i opisie **socjologicznych problemów** życia, rozwoju i działania ludzi.

6. Stwierdzenia końcowe o treściach psychologicznych w pracach naukowych prof. dr. Jerzego Kopla

Biorąc pod uwagę przytoczone fragmenty treści psychologicznych znajdujące się w pracach naukowych Pana Profesora Jerzego Kopla, stwierdzam z całym przekonaniem, że Jubilat, jako **socjolog**, jest znawcą psychologii – nauki o życiu psychicznym człowieka. Świadczą o tym nie tylko licznie używane pojęcia psychologiczne, ale przede wszystkim ich odpowiedni dobór i ujęcie w charakteryzowaniu osobowości ludzkiej.

Znakomitym dowodem powyższego twierdzenia jest odpowiedź Jubilata na pytanie wywiadu, jakiej udzielił pani Magdalenie Kłobusek. Pytanie brzmiało: *Czego można się nauczyć od profesora Kupisiewicza?* Odpowiedź:

„**Wszystkiego. Pracowitości, klarownego spojrzenia na swoje życie i swoje powinności, obowiązki.** Nie wiem, czy można nauczyć się Jego **dobroci i ciepła.** Jednak z całą pewnością **czyni nas lepszymi i mądrzejszymi.** No i wreszcie **uczy tego,** że można bardzo pracowite życie wiązać z chwilami **twórczej ekspresji,** bo Profesor z **radością zajmuje się malarstwem.** Każdy z nas bardzo wiele by zyskał, **gdyby miał okazję rozmowy z Profesorem.** Wówczas widoczne stałoby się, jak **wiele możemy się od niego nauczyć**”¹. W cytowanej odpowiedzi na pytanie Jubilat wykazał się niezwykłą umiejętnością posługiwania się terminami **psychologii stosowanej**, której celem jest „formułowanie optymalnych wskazań przydatnych bezpośrednio w konkretnych sytuacjach praktycznych”².

Zakończenie specjalne

Zacny Panie Profesorze,
Niech Ci zdrowie dopomoże,
Długich lat dożyć,
Nowe dzieła stworzyć!

(K.M. Czarnecki)

¹ M. Kłobusek, *Nobel z pedagogiki?*, [w:] *Edukacja narodowym priorytetem. Księga jubileuszowa w 85. rocznicę urodzin Profesora Czesława Kupisiewicza*, Sosnowiec 2009, s. 222.

² J. Ekel, J. Jaroszyński, J. Ostaszewska, *Mały słownik psychologiczny*, Warszawa 1965, s. 115.

Treści psychologiczne w pracach naukowych prof. dr. Jerzego Kopla

Streszczenie

Artykuł jest swoistą analizą prac naukowych prof. WSH dr Jerzego Kopla pod kątem zawartości w nich treści i terminów psychologicznych. Autor stwierdza, że Jubilat będąc socjologiem, jest również „znawcą psychologii”, co udowodnił cytując fragmenty z poszczególnych pozycji.

Słowa kluczowe: treści psychologiczne, terminy psychologiczne

Psychological content in the scientific work of prof. dr Jerzy Kopel

Summary

The article is an analysis of scientific work of prof. of WSH dr Jerzy Kopel in the context of its content and psychology terminology. The author states that professor, being a sociologist is a psychology expert, which he had proven by quoting fragments from various works.

Key words: psychological terms, psychological content